

17.12.2002

OM 99/92/2002

kunnan oikeusasiamies

kirjeenne 29.11.2002, dnro 2818/04/02

KASUNTO- JA SELVITYSPYYNTÖ KANTELUN JOHDOSTA

Oikeusministeriö lausuu kunnioittavasti asiassa seuraavaa.

Vaalilakia (714/1998) muutettiin 1.5.2002 voimaan tulleella lailla (247/2002). Vaalilain 9 §:n mukaan kotimaan yleisistä ennakkoäänestyspaikoista kunnassa päättää kunnanhallitus. Lain 47 §:n mukaan kotimaan yleinen ennakkoäänestyspaikka on avoinna seitsemänä päivänä (11. - 5. päivä ennen vaalipäivää), jollei kunnanhallitus erityisestä syystä toisin määrää. Hallituksen esityksen (HE 1/2002) perusteluissa todetaan, että erityinen syy voi olla lähinnä vain kunnan jonkin alueen tai taajaman vähäiseksi arvioitu äänestäjämäärä. Perusteluissa todetaan myös, että jokaisessa kunnassa tulisi olla vähintään yksi yleinen ennakkoäänestyspaikka, joka on avoinna kaikkina seitsemänä päivänä. Vaalilain 48 §:n mukaan kunnanhallitus määrää myös yleisen ennakkoäänestyspaikan päivittäisen aukioloajan, kuitenkin siten, että ennakkoäänestyspaikka ei saa olla avoinna arkisin ennen kello 8:aa eikä kello 20:n jälkeen ja viikonloppuisin ei ennen kello 10:tä eikä kello 16:n jälkeen. Kunnanhallituksen päätöksestä voi siihen tyytymätön tehdä oikaisuvaatimuksen kuntalain (365/1995) 89 §:n mukaisesti. Kunnanhallituksen oikaisuvaatimukseen antamaan päätökseen voi edelleen hakea muutosta kunnallisvalituksella hallinto-oikeudelta kuntalain 90 §:n mukaisesti.

Kunnan äänestysaluejaosta ja samalla siis vaalipäivän äänestyspaikkojen määrästä kunnassa päättää valtuusto (vaalilain 8 §). Tämä päätösvalta on ollut kunnilla jo vuoden 1906 suuresta vaaliuudistuksesta lähtien. Vuosina 1906-1995 vaalilainsäädännössä oli asetettu asukaslukuun perustuvia rajoituksia äänestysalueiden koolle. Valtuuston päätöksestä voi valittaa hallinto-oikeudelle. Vaalipäivän äänestyspaikkojen aukioloaika (klo 9-20) on säädetty vaalilaissa.

Vaalilain muutoksella (247/2002) pyrittiin antamaan kunnille joustavat mahdollisuudet suunnitella ennakkoäänestys ja vaalipäivän äänestys tarkoituksenmukaiseksi kokonaisuudeksi. Uudistuksessa lähdettiin siitä, että kunta itse pystyy parhaiten arvioimaan sen, kuinka monta ennakkoäänes-

tyspaikkaa ja vaalipäivän äänestyspaikkaa kunnassa tarvitaan, missä kunnan osissa niiden tulisi sijaita sekä kuinka monta ennakkoäänestyspäivää kunnan eri alueilla tarvitaan siihen nähden, paljonko alueilla on potentiaalisia ennakkoon äänestäjiä. Esimerkiksi vähäväkinen, mutta alueeltaan laaja kunta voi järjestää ennakkoäänestyksen siten, että kunnan keskustaajamassa oleva ennakkoäänestyspaikka on avoinna koko ennakkoäänestyksen ajan, mutta sen lisäksi kunta voi tarjota ennakkoäänestysmahdollisuuden myös sivukylien asukkaille järjestämällä ennakkoäänestyksen eri sivukylissä esimerkiksi 1-3 päivänä sen mukaan, kuinka paljon kylissä arvioidaan olevan ennakkoon äänestäjiä.

Oleellista on, että kunta harkitsee, mikä on tarkoituksenmukainen tapa järjestää asia. Kunnan on yhtäältä perustuslain 14 §:n 3 momentin velvoittamana huolehdittava siitä, että äänestäjien äänestysmahdollisuudet kunnassa ovat riittävät. Toisaalta kunnan on luonnollisesti otettava huomioon se, mikä on taloudellisesti ja työekonomisesti mielekästä. Esimerkiksi sivukylissä, jossa on muutama sata asukasta, joista puolet äänestää vaalipäivänä, ei liene mielekästä järjestää ennakkoäänestystä seitsemänä päivänä, vaan riittänee, että se järjestetään esimerkiksi 1-3 päivänä. On kuitenkin syytä korostaa, että vaalilain 47 §:n mukaisesti pääsääntönä on, että ennakkoäänestyspaikka on avoinna koko ennakkoäänestysajanjakson ajan ja että poikkeusjärjestelyt vaativat aina erityisen syy.

Edellä sanotun tyyppistä toimintaa harjoitettiin jo vuoden 2000 kunnallisvaaleissa, silloisen vaalilain mukaan sopimus pohjalta: esimerkiksi Suomussalmen kunnan keskuksessa oli postikonttori avoinna ennakkoäänestystä varten seitsemän päivää ja sen lisäksi kunta järjesti viidessä sivukylässä yhden päivän ennakkoäänestyksen kussakin. Kokemukset järjestelystä olivat hyvät.

Edellä sanottu johtaa luonnollisesti siihen, että ennakkoäänestysajat ovat jonkin verran epäyhtenäisiä kunnan sisällä. On kuitenkin huomattava, että jokaisessa Manner-Suomen kunnassa tulee olemaan vähintään yksi ennakkoäänestyspaikka avoinna kaikkina seitsemänä ennakkoäänestyspäivänä, joten kuntien välillä vastaavaa epäyhtenäisyyttä ei ole.

Vaalilain 49 §:ssä säädetään ennakkoäänestyksestä tiedottamisesta. Kunnan tehtävänä on huolehtia tiedottamisesta kunnan alueella kuulutuskeinoin, ilmoituksin paikallismediassa tai muulla vastaavalla tavalla. Useat kunnat tulevat lisäksi tiedottamaan ennakkoäänestyspaikoista kotisivuillaan internetissä. Oikeusministeriön tehtävänä on huolehtia asian valtakunnallisesta tiedottamisesta. Käytännössä tämä tullaan hoitamaan siten, että äänestäjille postitse lähetettävissä ilmoituskorteissa mainitaan ministeriön maksuton palvelunumero, josta äänestäjä voi kysellä ennakkoäänestyspaikkojen yhteystietoja ja aukioloaikoja. Ennakkoäänestyspaikat osoitteineen ja aukioloaikoineen julkaistaan myös ministeriön vaalisivuilla www.vaalit.fi. Lisäksi on oletettavaa, että sanomalehdet tulevat julkaisemaan tietoja leikkialueidensa ennakkoäänestyspaikoista.

Kun vastuu yleisten ennakkoäänestyspaikkojen määräämisestä siirrettiin valtiolta kunnille, vaalilain muutokseen sisällytettiin myös se uudistus, että valtio suorittaa kunnille niiden äänioikeutettujen asukkaiden lukumääriin perustuvan kertakorvauksen. Korvaus on tarkoitettu kattamaan kuntien kaikenlaisia vaalimenoja ja vähentämään kuntien taloudellista rasitusta vaalien järjestämisessä. Valmistelussa on lähdetty siitä, että vuoden 2003 eduskuntavaaleissa korvaus olisi 1,7 euroa äänioikeutettua kohden eli kokonaisuudessaan noin 6,8 miljoonaa euroa. Korvaus vahvistetaan sen jälkeen kun valtion ensi vuoden talousarvio on vahvistettu. Verrattuna vuoden 1999 eduskuntavaaleihin valtion vaalimenot nousevat tämän korvausmenettelyn johdosta noin neljällä miljoonalla eurolla.

v
e

Kotimaan yleisten ennakkoäänestyspaikkojen määrä vuoden 2003 eduskuntavaaleissa on selvillä lopullisesti 24.1.2003, minkä jälkeen Väestörekisterikeskuksen ylläpitämään ja oikeusministeriön vaalitietojärjestelmään kuuluvaan äänestyspaikkarekisteriin ei voi enää tehdä muutoksia. Äänestyspaikkarekisteriin 16.12.2002 mennessä tehtyjen ilmoitusten perusteella ennakkoäänestyspaikkojen määrä on kuitenkin merkittävästi lisääntymässä verrattuna edellisiin vaaleihin. Vuoden 1999 eduskuntavaaleissa ennakkoäänestyspaikkoja oli 650 ja vuoden 2000 kunnallisvaaleissa 653. Nyt ennakkoäänestyspaikkoja on rekisterissä jo 719.

n

r
n
v
1
1

Kunnat tekevät päätökset ennakkoäänestyspaikoista ja vaalipäivän äänestyspaikoista vaalilain nojalla itsenäisesti. Mikäli todetaan, että kuntien toimintaa tässä suhteessa ei voi pitää asianmukaisena, vaalilakia on mahdollista muuttaa esimerkiksi siten, että siinä asetetaan asukasmääräiset rajat äänestysalueiden koolle ja ennakkoäänestyspaikkojen lukumäärälle. Käytännössä tämä tarkoittaisi esimerkiksi sellaista sääntelyä, että yhteen äänestysalueeseen voisi kuulua enintään 3000 äänioikeutettua ja että jokaista 3000:tta äänioikeutettua kohden tulisi kunnassa olla vähintään yksi yleinen ennakkoäänestyspaikka, joka olisi avoinna koko ennakkoäänestysajanjakson ajan. Edellä mainittua hallituksen esitystä valmistellut oikeusministeriön työryhmä ehdotti mietinnössään (18.6.2001) sanotuntyyppistä sääntelyä koskemaan äänestysalueiden kokoa, mutta koska ehdotuksesta saaduissa lausunnoissa asia tyrmättiin kuntien itsenäiseen harkintavaltaan puuttumisenä, siitä luovuttiin.

v
sr
1
1
s
1
r
r

Kirjeessänne mainitaan esimerkkinä ennakkoäänestyspaikkojen vähäisyydestä Keuruun kaupunki. Keuruulla oli kaksi ennakkoäänestyspostia (Keuruu ja Haapamäki) vielä vuoden 2000 presidentinvaalissa. Vuoden 2000 kunnallisvaaleissa Haapamäellä ei enää ollut postikonttoria, mutta kunta esitti oikeusministeriölle, että ennakkoäänestyspaikkana olisi Haapamäen ala-asteen kirjasto kolmena ennakkoäänestyspäivänä (pe 13., ma 16. ja ti 17.10.2000). Keuruun ehdotus otettiin sellaisenaan valtioneuvoston asetukseen 709/2000, jolla kotimaan yleiset ennakkoäänestyspaikat vahvistettiin. Kun kaupunki nyt teki itse päätöksen vuoden 2003 eduskuntavaalien ennakkoäänestyspaikoista, se itse asiassa vahvisti kunnallisvaaleissa omaksumansa käytännön: ennakkoäänestys toimitetaan Keuruun kaupungintalolla 5.-11.3. sekä Haapamäen kirjastossa 7., 10. ja 11.3.2003. Oikeusmi-

1
1
1
1
1
1
1

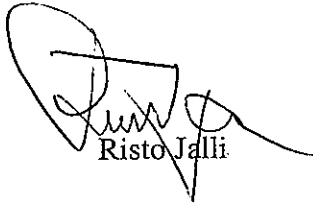
nisteriön toimivaltaan ei kuulu, eikä ministeriöllä ole käytännön mahdollisuksiakaan arvioida Keuruun kaupunginhallituksen päätöstä siltä osin, ovatko ennakkoäänestysmahdollisuudet kunnassa riittävät. Vaalilain mukaan tämän asian arvioi ja siitä päättää kaupunginhallitus. Ministeriö kuitenkin voi todeta, että Keuruun kaupunki on asiassa toiminut harkintavaltansa rajoissa.

Vertailun vuoksi mainittakoon vielä, että Keuruun (noin 12 000 asukasta, maapinta-ala noin 1260 km²) kanssa suurin piirtein samankokoisia kuntia ovat Kauhajoki, Kiuruvesi, Leppävirta ja Jämsä. Tarkasteltaessa yleisten ennakkoäänestyspaikkojen määrää näissä kunnissa vuosina 1994-2000 havaitaan, että Kiuruvedellä ja Jämsässä on ollut koko ajan vain yksi yleinen ennakkoäänestyspaikka, Leppävirralla kaksi paikkaa vuosina 1994-1996 ja sen jälkeen yksi paikka sekä Kauhajoella vuosina 1994-1995 kaksi paikkaa ja sen jälkeen yksi paikka.

Teille tehdyssä kantelussa käsitellään vain ennakkoäänestyspaikkojen määrävyyttä, mutta ei lainkaan puututa vaalipäivän äänestyspaikkojen määrään, joka on siis sama kuin valtuuston päättämä äänestysalueiden määrä. Oikeusministeriö haluaa kuitenkin lopuksi kiinnittää huomiotanne siihen, että äänestysalueiden ja siis samalla vaalipäivän äänestyspaikkojen lukumäärä kunnissa on vähentynyt kymmenessä vuodessa merkittävästi: vuoden 1991 eduskuntavaaleissa äänestysalueita oli 4736 ja vuoden 2000 kunnallisvaaleissa 3086. Vuoden 2003 eduskuntavaaleissa äänestysalueita on 2914.

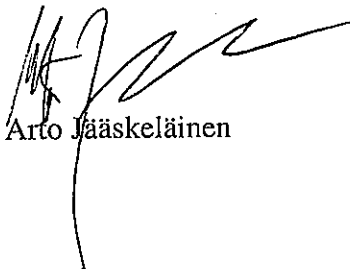
Asiakirjat palautetaan ohessa.

Osastopäällikkö
Ylijohtaja

Risto Jalli

Kehittämispäällikkö

Arto Jääskeläinen